

Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

УДК 334.724

Іванов Валентин Вячеславович

аспірант

Державного податкового університету

Иванов Валентин Вячеславович

аспирант

Государственного налогового университета

Ivanov Valentin

PhD Student of the

State Tax University

ORCID: 0000-0002-5834-379X

Лазебник Лариса Леонідівна

*доктор економічних наук, професор, в. о. завідувача кафедри
економіки, підприємництва та економічної безпеки*

Державний податковий університет

Лазебник Лариса Леонидовна

*доктор экономических наук, профессор, и. о. заведующего кафедрой
экономики, предпринимательства и экономической безопасности*

Государственный налоговый университет

Lazebnyk Larysa

Doctor of Economics, Professor, Acting Head of the Department of Economics,

Entrepreneurship and Economic Security

State Tax University

ORCID: 0000-0003-2234-4093

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ФРЕЙМВОРК ПУБЛІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

**ИНСТИТУЦИОННЫЙ ФРЕЙМВОРК ПУБЛИЧНОГО
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ
INSTITUTIONAL FRAMEWORK OF PUBLIC ENTREPRENEURSHIP
IN UKRAINE**

Анотація. В статті окреслюються контури концепції публічного підприємництва. Дана теорія виникла як відповідь на проблеми «трагедії спільного». В умовах інституційної нестабільності молодій демократії та низької продуктивності економіки дана теорія, як обґрунтовується, має перспективи для упровадження і розвитку. Автори в статті доводять, що поряд з вирішенням проблем самовідновлювальних ресурсів концепція публічного підприємництва може сприйматись більш широко – як відповідь на ті ситуації, де ані приватна, ані державна форми власності ефективно не працюють.

Проблеми, що обумовлюють низьку ефективність Української економіки вплетені в комплекс проблем державного будівництва та розвитку ефективного громадянського суспільства в Україні. Для досягнення економічного прориву українському суспільству необхідно використовувати всі можливості, які пропонує сучасна технологічна цивілізація не чекаючи на інституційну перебудову правоохоронної та податкової системи українського державного механізму. Публічне підприємництво передбачає теорію суспільної самоорганізації для самостійного громадянського вирішення наявних економічних питань та потенційної побудови стабільних демократичних інститутів в майбутньому.

Аналізуються інституційні умови в яких дані процеси відбуваються, головні питання, які мають вирішувати економічні гравці, що намагаються збудувати ефективне публічне підприємство. В статті доводиться, що економічна та політична орієнтація України на Європейський союз та

сучасна цифровізація світової економіки можуть лише сприяти створенню мережі публічних підприємств в суспільстві. Автори наголошують, що публічне підприємництво, можливо єдиний спосіб створення екологічно орієнтованої економіки в умовах слабкої демократії та неефективної економіки. Наголошується, що саме економічна самоорганізація українського суспільства може послугувати головним підґрунтям в захисті українського національного інтересу в умовах невизначеності сучасної зовнішньополітичної та економічної ситуації.

Ключові слова: *публічне підприємництво, публічне управління, CPR, трагедія спільного, екологічний менеджмент, ринок, корупція.*

Анотація. *В статті розкривається концепція публічного підприємництва. Данна теорія виникла як відповідь на проблеми по типу «трагедії загального». В умовах інституціональної нестабільності молодий демократії та низької продуктивності економіки данна теорія, як обґрунтовується, має перспективи впровадження та розвитку. Автори в статті доводять, що поряд з рішенням проблем самовосстановлюючихся ресурсів концепція публічного підприємництва може сприйматися більш широко – як відповідь на те ситуації, де ні приватна, ні державна форма власності ефективно не працюють.*

Проблеми, обумовлюючі низьку ефективність Української економіки, втягнені в комплекс проблем державного будівництва та розвитку ефективного громадянського суспільства в Україні. Для досягнення економічного прорива українському суспільству необхідно використовувати всі можливості, які пропонує сучасна технологічна цивілізація, не чекаючи інституціональної реструктуризації правоохоронної та податкової системи українського державного механізму. Публічне

предпринимательство предполагает теорию общественной самоорганизации для самостоятельного гражданского решения имеющихся экономических вопросов и потенциального построения стабильных демократических институтов в будущем.

Анализируются институциональные условия, в которых данные процессы проходят, главные вопросы, которые должны решать экономические игроки, пытающиеся построить эффективное публичное предприятие. В статье доказывается, что экономическая и политическая ориентация Украины на Европейский союз и современная цифровизация мировой экономики способствуют созданию сети публичных предприятий в обществе. Авторы отмечают, что публичное предпринимательство возможно единственный способ создания экологически ориентированной экономики в условиях слабой демократии и неэффективной экономики. Отмечается, что именно экономическая самоорганизация украинского общества может служить главной базой в защите украинского национального интереса.

Ключевые слова: *публичное предпринимательство, публичное управление, CPR, трагедия общего, экологический менеджмент, рынок, коррупция.*

Summary. *In the conditions of permanent crisis of the economic system of Ukraine it is very important to organize an integral market economy. Entrepreneurship is an important element of the market economy and entrepreneurship in public sphere is an element of civil participation in governing of economy in formed liberal democracy. Accordingly, the purpose of the article is to form the theory of economic self-organization of groups of different sizes, on the basis of joint ownership and settlement of subjective, differently directed interests in conditions of limited resources, information and institutional imperfection of the government structure. The main methods used are institutional*

analysis and economic hermeneutic. In general, we used structural and logical analysis, inductive generalization.

While general Ukraine scientific thought is torn between a competitive market and planned industrialization, with explicit Marx sentiments, the authors propose as one way to solve the problem the concept of public entrepreneurship. This theory arose as a response to the "tragedy of commons" class of problems, where neither state regulation nor private property give a satisfactory results. These problems concerned mainly natural renewable resources or common pool resources and, potentially, the problem of sustained economy in general. However, the authors, in the article, suggest that along with solving the problems of self-restorative resources, the concept of public entrepreneurship can be perceived more widely in situations where neither the market nor the government don't work satisfactory, regardless of the nature of the reasons themselves. That is, if the theory of public entrepreneurship was formed to a specific level of problems, as an alternative to the market and government regulation, in addition to its basic field, where it was presumed the satisfactory efficiency level of the state bureaucracy and the formed market, the theory can be expanded to the situation of non-operation of the state apparatus due to corruption and the lack of a competitive market due to the weakness of the rule of law.

Researching of mechanisms for entrepreneurship development in the public sphere, in the interests of society, with purpose to create public value, will allow to formulate conceptual prerequisites for mobilizing the entrepreneurial and organizational potential of Ukrainian society.

Key words: *public entrepreneurship, public administration, CPR, tragedy of commons, environmental management, market, corruption.*

Постановка проблеми. Після 30 років української незалежності можна робити деякі висновки щодо того шляху, який український народ обрав для впорядкування своєї економічної системи. Можна констатувати,

що в Україні побудована відкрита ринкова економіка. Державний чиновник вже не може вибудувати економічні відносини по своєму бажанню, хоча спроби створення штучних економічних схем з відмивання коштів відбуваються регулярно, не позбавлена подібних характеристик і відома програма «Велике будівництво». В економічному полі переважно діють сили попиту і пропозиції, об'єктивні обставини конкуренції та ринкової кон'юнктури. За показником ВВП в розрахунку на душу населення в Європі та центральній Азії Україна впевнено випередила Таджикистан, Киргизстан та Узбекистан [1]. Динаміка ВВП України вперто тримається на рівні статистичної погрішності, середньорічна величина приросту ВВП за 30 років становить 3,6% [2]. Очікуване зростання 2021 року, головною причиною має падіння економіки роком раніше, зумовлене різними причинами, в тому числі і світовою пандемією COVID.

На графіку (Рис. 1) видно, що економіка України вирівнюється. Можна зробити висновок, що в Україні з часу здобуття незалежності мало місце економічне зростання до кредитної кризи 2008 року і стрімке падіння, зумовлене внутрішніми причинами, підсиленими світовою кредитною кризою та подальшою військовою агресією РФ.

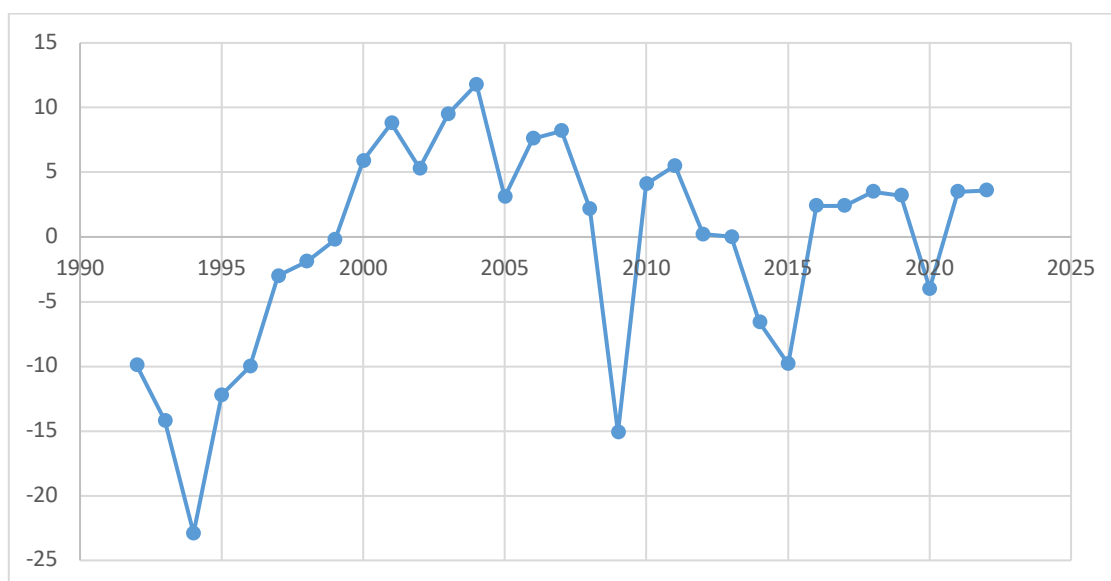

Рис. 1. Динаміка приросту ВВП України по роках, % [2]

На рисунку 1 це яскраво видно по двом латинським «V» з піком в 2009 і 2015 роках. Тобто, по суті, з світової кредитної кризи 2008 року Україна не вийшла ще досі, на кінець 2021 року, і, власне, не планується. Ті проблеми, які мала економіка з 2008 року, лишилися невирішеними досі [3]. Загалом за часи кредитної кризи 2008 року, агресії РФ, світової пандемії, Україна втратила майже четверть свого ВВП, але враховуючи наднизькі вихідні показники продуктивності економіки, це падіння не можна характеризувати як критичне. Незважаючи на складні зовнішні чинники, низька продуктивність української економіки зумовлюється переважним чином, внутрішніми проблемами, які накопичуються і перетворюються наразі на хронічні економічні хвороби. Серед них можна назвати і безкінечний популізм української влади, і корумповану правоохоронну систему, і неефективну та складну податкову систему. Одні проблеми тягнуть за собою інші і разом це сформувало специфічну українську економічну систему.

Чи здатне українське суспільство ефективно організувати своє господарство, це питання є на часі, як і 30 років тому. Зараз точно зрозуміло, що це буде не просто і не швидко. Що є основою економічного зростання? Протягом 30 років українська економічна спільнота виділяла наступні драйвери: інвестиції, експорт, дешеві енергоресурси і адміністративно-планові інновації. Критика даних підходів не є метою даної роботи, тим більше що вони давно вже стали міфологією української економічної науки. В цій статті ми хотіли б додати та проаналізувати ще один фактор-показник – це соціальний капітал і зупинитись більш детально на такому елементі як спроможність суспільства до організованої економічної взаємодії, а саме здатності формувати і підтримувати мережу публічних підприємств. Соціальний капітал характеризує здатність людей до кооперації. Можливість і легкість об'єднання для досягнення спільних цілей є основою і метою публічного підприємництва.

Для України на даний час питання розвитку економіки – це не питання комфорту життя, це питання національної безпеки, здатності модернізувати українську армію, це питання існування соборної української держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато визначних українських вчених досліджують шляхи до економічного прориву України в умовах глобальної конкуренції та четвертої індустріальної революції, сучасного цифрового, технологічного суспільства. Особливо необхідно відзначити праці Бодрова В. та Лісової Р. [8, 11], які відзначають величезне інформаційне, інтелектуальне та етичне навантаження як на сучасних працівників, так і на підприємства та на соціум у цілому. Необхідність нової економічної філософії, яка визначатиме та полегшуватиме функціонування людини економічної XXI ст. у цифровізованому, технологічному суспільстві майбутнього. В умовах надзвичайної конкуренції, стресу та мобільності людських ресурсів. Лазебник Л. [13] відзначає роль стабільності та солідарності українського підприємницького середовища в загальній економічній безпеці країни в умовах нових та старих невирішених викликів, глобальній конкуренції в діджиталізованій, постіндустріальній та постпандемічній Європі. Сушкова О. [12] яка багато досліджувала складності регіонально нерівномірного розвитку країни, взаємовплив малого і середнього бізнесу та територіальних громад в умовах складного процесу децентралізації української держави та перекрученої податкової системи України.

Проте невивченими лишилися інноваційні способи економічної самоорганізації українського суспільства в умовах пандемії Covid-19, екологічних проблем XXI ст., кризи судової гілки влади в Україні та перманентної загрози з боку РФ.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні тези щодо ефективності та перспективності економічної самоорганізації груп різного розміру на основі спільної форми власності та врегулювання

суб'єктивних різнонаправлених інтересів в умовах обмежених ресурсів, інформації та інституційної недосконалості державного механізму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Публічне підприємництво – це підприємницька діяльність, економічним результатом якої є створення публічної цінності. Це форма підприємництва, результатом якої є публічне (а не приватне) підприємство. Формами публічного підприємництва є і публічне акціонерне товариство, і державно-приватне партнерство, але в обох випадках це дуже спрощені приклади. Характерною ознакою є необхідність діяльності в публічній площині, об'єднання приватного та публічного інтересу, приватних та державних ресурсів, приватна добровільна кооперація з/без участі держави. Якщо проходить об'єднання приватної та державної власності, як це відбувається в умовах державно-приватного партнерства, то передбачається рівний розподіл обов'язків на основі захищеного контракту між державою та приватним капіталом. Важливо розглядати саме систему горизонтальних зв'язків, необхідність публічного обговорення та врахування інтересів всіх, часто великої кількості зацікавлених сторін. Тобто, публічне підприємництво – це переважно горизонтальна структура, організація без начальника, або принаймні умови, коли керівник не володіє абсолютним правом остаточного рішення, група без «вчителя», без останньої інстанції; форми організованого співробітництва групи економічних гравців не об'єднаних державною чи приватною ієрархією.

Звичайно, в сучасних умовах, з огляду на характер української економіки, концепція приватної кооперації без участі держави позбавлена практичного сенсу, єдиним результатом якої будуть постійні рейди численних регулюючих органів. Україна посіла 126 місце за індексом економічної свободи і стала єдиною економічно невільною країною Європи [4]. Під публічним підприємництвом можна розуміти об'єднання ресурсів, можливо різних форм власності, або що важливіше – об'єднання багатьох

різних інтересів, задоволення яких і є метою, з якою створюється будь-яке публічне підприємство. Якщо в створенні публічного підприємства приймає участь приватна структура, то кінцевим показником її діяльності є прибуток, як наприклад, у випадку корпорацій в США. В цьому дослідженні з огляду на трактування господарським кодексом України «підприємництва» та традиційного розуміння «підприємства» ми розглядаємо ті форми публічного підприємства, де кінцевим результатом є створення економічної цінності, тобто створення публічного підприємства учасниками, які розраховують на отримання прибутку. Проте в публічній сфері безпосередня економічна перевага не завжди чітко прогнозується та чітко оцінюється. Зазвичай дати оцінку створеному публічному підприємству можливо лише з плином часу. В цьому, на думку авторів, безпосередній зв'язок публічного підприємництва, інститутів суспільства та ліберальної демократії загалом. Мережа публічних підприємств, якщо витримує випробування часом, стає суспільним інститутом. Навички публічної взаємодії розвиваються в суспільстві і переростають в взаємодію на національному рівні, формуючи інститути ліберальної демократії з боку громадянського суспільства.

В економічній теорії головна функція, в межах якої досліджувалось публічне підприємництво, було вирішення проблеми «трагедії спільного», в тих соціально-економічних ситуаціях, вирішити яких ефективно не може ані ринок, ані держава [5, с. 15]. В історичному плані початково це відбувалось в сфері обмежених природних ресурсів, зокрема водних ресурсів (риболовство, прісна вода). Варто відзначити, що необхідність в співпраці людей зумовлена управлінням водними ресурсами, можливо, була передумовою виникненню перших держав в історії. Перша необхідність в поділі праці в людській цивілізації, імовірно, настала з необхідністю створення системи каналів та підтримки їх в робочому стані. Характерно, що це питання абсолютно не властиве Україні і цікаво, що це може бути

причиною слабкості Української держави протягом всіх століть її існування. Наявність прісної води у достатній кількості та родючої землі, можливо, є ресурсним прокляттям України. Наприклад, питання обмежених ресурсів і не тільки води, а навіть елементарних посівних площ, завжди було актуальним для гірської Швейцарії або Японії і, можливо, саме обмеженість ресурсів стала тим стимулом, який вимагав від місцевих мешканців організованої взаємодії на побутовому рівні, а це, в свою чергу дало необхідний досвід публічних взаємостосунків на майбутнє для вирішення вже більш складних питань і далі – до інституційної організації самостійної держави.

«Важливим викликом для науки є розвиток теорії людської організації, заснованої на реалістичному визначенні людських можливостей та обмежень в ситуаціях, які частково або повністю відповідають трагедії спільного» (E. Ostrom. 1990) [5].

Для розуміння генези теорії публічного підприємництва необхідно сформулювати поняття загальних або спільних ресурсів, тобто ресурсів, які неможливо або недоцільно обмежувати від спільного використання обмеженої групи економічних гравців. В цьому випадку може розглядається ресурс достатньо великий (але, звісно, вичерпний), щоб було занадто дорого вилучати потенційних споживачів від його використання. Як правило, економісти мають дві системні відповіді на ці питання, кожна з яких ефективно діє в своїх межах. Конкретно це держава чи підприємство (ринок). Проблемною є ситуація коли ресурс є самовідновлювальним. В цьому випадку, як правило, і держава і ринок є малоефективними. Один із найяскравіших самовідновлюваних ресурсів це те, що прийнято називати екологією, або колись «природою», тобто комфортне для людини середовище існування. Практика та економічна історія показує, що досі найефективнішим природоохоронним засобом є висока продуктивність економіки та громадянське суспільство. Продуктивна економіка надає

ресурси, а громадянське суспільство генерує політичну потребу. Тобто питання вирішується економічною та політичною «масою», вже готовими і важкими для створення, підтримки та розвитку політичними та економічними інститутами.

Ні держава, ні ринок (через приватного господаря) не здатні забезпечити збереження природних відновлювальних ресурсів. Тобто тих ресурсів, які мають можливість до безперервного використання, але зникають внаслідок надмірного виснаження. Якщо вважати, що комфортне для людини природне середовище, в кінцевому підсумку, є певною сумою саме такого типу ресурсів, а це так, наприклад з прісною водою і, в деякій мірі, з повітрям, то ми отримуємо гіпотезу, що ні держава ні приватні структури, в кінцевому підсумку, не вмотивовані до створення екологічно орієнтованої економіки. Це ще є не дуже актуальним для України в зв'язку з природним багатством, відносно невеликою чисельністю населення та економічної бідністю, адже про комфорт думають, коли забезпечені базові потреби. Проте ця проблема неодмінно впливатиме в майбутньому в сферах туризму та міждержавних екологічно орієнтованих домовленостях. Вже зараз зазначається, що Україна є одним і найбільших забруднювачів повітря в Європі [6].

Для полегшення дослідження в теорії публічного підприємництва вирізняють ті випадки, які можна якісно дослідити, тобто ситуації управління загальними ресурсами, які, тим не менш можливо обмежити для підприємства, людини, групи людей чи групи підприємств, так звані CPR (обмежені ресурси в спільній власності). Також в теорії ПП обмежуються випадками коли учасники CPR не мають достатньої ваги для зміни ситуації на ринку чи зовнішніх до них умов. Тобто без політичної ваги та можливості створювати картелі, та диктувати ситуацію назовні.

Ситуації, пов'язані зі спільними ресурсами, не обмежуються риболовлю, вони за своїм типом схожі з проблемами організації

колективних дій, пов'язаних, наприклад, з постачанням місцевих публічних товарів. Всі проблеми організації колективної дії чи то зовнішньою адміністрацією, чи підприємцем, або принципи, яких має притримуватись будь-хто з тих, хто бажає досягти колективної організації, має перед собою схожий набір проблем. Цей набір включає в себе чотири основні проблеми, з якими стикаються при організації публічного підприємства. Це: боротьба з безбілетниками («зайцями»), проблеми залучення, організація постачання нових інституцій та відстеження індивідуальної відповідальності, відповідно до набору погоджених правил [5, с. 42].

В реаліях молодого української корумпованої демократії (табл. 1) інституційне призначення публічного підприємництва може розширюватись, і концепція «трагедії спільного» може бути поширена на більшу базу внутрішніх економічних проблем. За час свого розвитку теорія публічного підприємництва підкреслювала необхідність поєднання публічного і приватного інтересу в тих випадках, де незадовільним є функціонування і державної, і приватної власності в чистому вигляді. Проте в українській економічній ситуації ми маємо корумповану державу та слабкий інститут права власності, тобто публічне підприємництво може надати базу для якісного організаційного стрибку українського суспільства без необхідності проходити «стандартну» еволюцію держави та ринку, яка може розтягнутися ще на сотню років. Важливо підкреслити, що під критикою різних форм власності здійснюється критика не самої форми власності як такої, державна власність чи приватна власність не хороші і не погані самі по собі, вони мають певну специфіку і обмеження. В жодній економічній системі ні приватна, ні державна власність не є абсолютними, вони перетинаються незалежно від того чи досліджують це економісти чи ні. І в точках їх перетину виникають принципово специфічні соціально-економічні взаємовідносини, характерні для ситуацій поєднання публічного та приватного поля.

Таблиця 1

Корупційні витрати промислових підприємств

Економіка	Білорусь	Таджикистан	Сербія	Молдова	Болгарія	Узбекистан	Україна
Фірми, у яких принаймі раз вимагали хабар, %	4,9	11.1	6.9	11,9	10	5.9	37.4
Частка в державних послугах тих де є необхідним подарунок чи плата, %	4,0	8.8	4	9	7.1	4.8	33.5
Фірми від яких очікувались подарунки при зустрічах з податковими працівниками, %	3,7	8.1	1.2	9,7	9.4	6.7	36.3
Фірми від яких очікувалось отримання подарунку для забезпечення державних контрактів, %	5,5	7.7	3.1	11,5	30.4	4	32.2
Частка ціни очікуваного подарунку в ціні державного контракту, %	0,1	0	0.1	0.1	1.4	0	0.6
Фірми від яких очікувалось подарунки для отримання державних ліцензій, %	5,3	19	17.8	8	13.9	3.6	40.7

Джерело: складено авторами на основі [7]

Розвинута державна бюрократія може вирішити великий спектр проблем, так само розвинений конкурентний ринок може ефективно керувати економікою, і зі збільшенням її продуктивності дозволити собі витратити ресурси на вирішення тих питань, які приватна власність, сама по собі, вирішити не може. Проте тридцятирічна історія України довела, що побудувати конкурентний ринок, як і ефективну державну бюрократію, – це справа не легка, не швидка і не безкоштовна.

Візьмемо для прикладу інститут приватної власності, слабкість якого без перебільшення можна вважати ключовим дестабілізатором української економіки. Приватну власність не лише треба задекларувати та легалізувати законодавчо, інститут приватної власності має безліч проблем і складностей які кожна країна вирішує в свій спосіб, який, зокрема, обумовлюється її історією та ментальністю. Не може забезпечити надійне і прозоре функціонування приватної власності країна, в якій переважну частину

початкового капіталу заробляли на порушенні приватизаційних зобов'язань, схемах та обмані. Найбільш негативно на інститут приватної власності вплинула приватизація, яку в народі охарактеризували як «прихватація». Зароблена своєю працею власність сприймається принципово інакше ніж «отримана» з бюджету. Що може знати про інститут приватної власності суддя, який не може пояснити рівня свого життя, виходячи зі своєї заробітної плати.

Ринок це – квінтесенція інституту приватної власності. Ринок сам по собі є публічним ресурсом, з якого, коли він виник, може черпати кожен, але який ніколи не виникає сам по собі. Потрібні зусилля для формування ринку, що Україна знає як ніхто, та додаткові зусилля для підтримання ринку, захисту його від самого себе, що ми знаємо, нажаль, лише з зарубіжних книжок.

При слабкості інституту приватної власності в Україні, публічне підприємництво може стати відповіддю на економічні ситуації коли необхідними є дія приватного права, проте вона неможлива через корумпованість української державної структури. Українська економіка має значний рівень корупції державного апарату, який неможливо не брати до уваги. Якщо ми ігноруємо це в економічних моделях, то ми по суті моделюємо якусь іншу державу, не Україну. Сам факт корумпованості державного механізму України, враховуючи організаційні дефекти та загальну низьку продуктивність економіки, не потребує пильної доказовості, оскільки сама позиція української економіки, як найменш продуктивної в Європі, достатня сама по собі. Елементарний рівень порядку, дієвих прави і їх виконання в суспільстві вже самі по собі створюють мотивацію для продуктивної діяльності у громадян, зокрема мотивацію підприємницької діяльності, розвиток якої одразу віддзеркалюються на динаміці валового внутрішнього продукту. Україна є аграрною державою саме через те, що аграрний сектор єдиний, який може

функціонувати в цих умовах, адже не потребує довготермінових інвестицій. Кажучи максимально просто – господарю достатньо дотягнути до збору врожаю, і після того він вже не ризикує потрапити під рейдерське захоплення. Як можна пояснити те, що маючи значні поклади газу, українське суспільство не здатне економічно зорганізуватись щоб просто видобути його з під-землі. Україна не готова до сучасного, інформаційно насиченого виробництва в зв'язку з неефективною інституційною системою, неспроможністю економічної системи залучати інновації, відтік працівників з вищою освітою та професійним досвідом за кордон [8].

Абсолютну корумпованість української держави найчіткіше показав повний програв України в активній фазі агресії РФ. Можна безкінечно малювати статистику розвитку української економіки в межах статистичної похибки але зовнішній тиск яскраво продемонстрував адміністративну та економічну слабкість держави. Ані українська система державної безпеки, ані правоохоронна а політичні системи виявились абсолютно нездатними не те, що захищати національний інтерес, а навіть сформулювати, в чому він власне полягає. Яскравим прикладом корумпованості Служби безпеки України та Української держави загалом є факти озброєння неформальних військових угруповань підконтрольних РФ у будівлі СБУ м. Донецьк [9]. Що після цього можна казати про захист базових економічних прав громадян, про ефективну податкову систему або можливості держави до відбудови інституту приватної власності.

Україна є унікальним прикладом неліберальної демократії. Адже економісти під ліберальною демократією розуміють не «вільну демократію», весь сенс демократії не стільки в виборності та змінюваності влади, як обмеження демократично обраної влади законами країни. Це як «вільний ринок», це взаємовиключне поняття, не існує вільного ринку, ринок є там, де є закон. Ринок – це похідна від сили закону над законом сили. Ліберальна демократія – це характеристика держави, владу в якій

суспільство надає своїм виборним представникам та де ці представники жорстко обмежені правовим полем. Це досягається, в тому числі, шляхом поділу влади в державі на гілки, кожна з яких обирається по різному, це питання балансу. В українських реаліях після отримання незалежності ми частково лишили виконавчу владу та повністю судову з УРСР, включно з практикою її зміни. Якщо ми обираємо парламент та президента, місцеву адміністрацію, враховуючи доступність інформації та якість українських ЗМІ, то судова влада обирає сама себе. І, на відміну від депутатів всіх рівнів та президента, судьями в Україні стають пожиттєво. Іронія судової реформи полягає в тому, що неможливо спрогнозувати, якою українська економіка буде після неї. Роль кваліфікованих та некорумпованих суддів в економіці, принаймні ринковій, настільки висока, що будь-які ринкові реформи за відсутності судової не мають особливого значення [10]. Адже проблема мораторію на продаж землі та введення ринку – це лише часткова проблема загальної проблеми права власності в Україні. Український господар боїться не стільки того, що всю землю скуплять іноземці, скільки прокинутись одного чудового ранку і дізнатися, що його земля за рішенням суду, на який його не запросили, вже не належить йому. Закон про банкрутства при відсутності міцної судової гілки влади лише погіршує і без того слабкий інститут права власності в Україні. Якщо колись для пограбування підприємців необхідно було займатися кримінальною діяльністю, то тепер, маючи зв'язки з корумпованими судьями та правоохоронними органами, достатньо лише підробити борг і далі законодавство України все зробить за злочинця автоматично.

Українські науковці визначають велику роль цифровізації підприємницького середовища, держави та всієї сфери національної економіки загалом. Цей тренд лише збільшився зі світовою пандемією. Основними інструментами цифрової економіки є: біотехнології, нанотехнології, блокчейн, цифровий маркетинг, RetailTech, фінансові та

юридичні цифрові технології, цифровізація держави [11, с.111]. Проте цифровізація корупційної структури може лише зробити державну корупцію цифровою. Цифровізація підприємницького середовища надає нові можливості до горизонтальної інтеграції, обміну інформації, моніторингу та будівництва публічного підприємництва. На базі Асоціації «підприємств промислової автоматизації України» (APPAU) було створено національний рух «індустрія 4.0» [8, с. 90]. До асоціації APPAU крім виробників та торговельних посередників, ввійшли вищі наукові заклади України, наукові центри та друковані спеціальні видання. Після свого започаткування в 2018 році було вирішено підтримати п'ять проектів з запропонованих 16, не очікуючи і не розраховуючи на державну допомогу. Майбутнє показало, що це рішення було вдалим, ніякої підтримки від держави чи місцевих адміністрацій не було. Цікаво, що схожий проект в Японії, на який орієнтувались, отримав назву «суспільство 5.0».

2014 року почало формуватися законодавче підґрунтя для зміни територіальної основи системи влади на всіх рівнях. Українське законодавство надало змогу формувати спроможний базовий рівень місцевого самоврядування, було запроваджено інститут старости окремої територіальної громади, здійснено перші кроки до фінансової незалежності місцевих громад. Проте в країні із зверхністю права сили над силою права законодавство є лише ширмою, за якою діє система неформальних інститутів, домовленостей, місцевих інтересів, економічної історії. Україна йде на усвідомлений ризик створення мережі приватних князівств та перетворення на псевдосоціалістичну нефеодальну демократію. Спосіб організації територіальних громад з найменшого рівня, мережа малого та середнього підприємництва у цих економічних регіонах та взаємодія цих систем одна з одною і буде визначати економічний розвиток регіонів України. Важливим завданням є розбудовувати підприємницьку інфраструктуру нарівні кожної територіальної громади, покращувати

підприємницький клімат в регіоні, організувати майданчики для налагодження партнерських відносин між підприємцями та місцевою владою [12, с. 151].

Національні економічні інтереси є основою економічної безпеки України. Проте, в кінцевому підсумку, національні економічні інтереси – це не абстрактні концепції, які на свій розсуд складають чиновники з надмірно високими зарплатами, а рівень економічної впевненості кожного громадянина. Підприємці, захищаючи свої приватні інтереси, забезпечуючи безпеку своїх бізнес-систем, забезпечують в своїй сукупності економічну безпеку країни [13, с. 88].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Теорія публічного підприємництва, по своїй суті, описує можливості окремих громадян по організації своєї діяльності без участі держави, чи з участю держави, при створенні місцевих автономних управлінських інститутів. Україна через свою історію стала перед викликом реформування безпосередньо державної адміністрації в умовах відсутності традицій жити без пильного «державного ока». Українська ментальність передбачає безкінечну надію на державу при одночасній перманентній недовірі до її інститутів. Історична підприємливість українців була підірвана знищенням українського соціального капіталу російським тоталітарним режимом з комуністичною демагогією. А потім – знищення того соціального капіталу з боєм сформованого під час СРСР вже в незалежній державі. Теорії публічного підприємництва ще далеко до чіткого формування, пов'язані дослідження розкидані по різних темах та наукам, поведінкового аналізу, екології, економіці, політиці. Багато питань потребують додаткового вивчення і визначення та великої кількості польових досліджень, проте в сформованому вигляді вона може ефективно та гармонійно прижитися в українському соціумі і послугувати джерелом економічної організації

українського суспільства та генератором економічного прориву у 21 століття.

Література

1. The world bank open data. GDP per capita, Europe & Central Asia, Ukraine.2021.URL:https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=Z7-UA&most_recent_year_desc=false
2. International monetary fund. Ukraine, country Data. 2021. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>
3. Віктор Пинзеник. «Нинішній парламент не менш лівий, ніж був тридцять років тому». 2021. LB.ua. URL: https://lb.ua/economics/2021/10/21/496664_viktor_pinzenik_ninishniy.html
4. Terry Miller, Anthony B. Kim, James M. Roberts. Index of economic freedom. The Heritage foundation. 2021. URL: <https://www.heritage.org/index/country/ukraine>
5. Elinor Ostrom. Governing the commons: The evolution of institutions for collective action. Cambridge university press. 1990.
6. Ufuk Alparslan. Turkey, Ukraine and Western Balkan countries compete for top spot in coal power air pollution in Europe. Embert. 2021. URL: <https://ember-climate.org/commentary/2021/05/25/coal-power-air-pollution/>
7. Enterprise Surveys (<http://www.enterprisesurveys.org>), The World Bank. URL: <https://www.enterprisesurveys.org/en/data/exploretopics/corruption>
8. Лісова Р. М. Індустрія 4.0 та цифрова готовність українських промислових підприємств. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2021. № 7. С. 86–96. DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5932.7.2021.86-96>

9. Генеральна прокуратура України. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=146335&fp=6580 (дата звертання: 06.02.2022 р.).
10. Вишлінський Гліб. Недовіра до судової системи посіла 1 місце серед перешкод для іноземних інвестицій. Центр економічної стратегії. 2020. URL: <https://ces.org.ua/distrust-of-the-judiciary-ranked-first-among-obstacles-to-foreign-investment/>.
11. Bodrov V. G. et al. Conceptual Scheme of Digital Transformation of Business Model of Industrial Enterprises // International Journal of Recent Technology and Engineering. 2019. Т. 8. С. 107–113. DOI: 10.35940/ijrte.C1018.1183C19
12. Сушкова О., Осадчий Є. Оцінка впливу малого та середнього бізнесу на економічний розвиток та фінансову спроможність територіальних громад різних рівнів в Україні. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2021. № 2(26). С. 141-153. DOI: 10.25140/2411-5215-2021-2(26)-141-153
13. Лазебник Лариса. Дискурси національної безпеки. Економічний вісник дніпровської політехніки. 2021 №2 (74). С. 85-91. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/74.085>

References

1. The world bank open data. GDP per capita, Europe & Central Asia, Ukraine. 2021. URL: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=Z7-UA&most_recent_year_desc=false
2. International monetary fund. Ukraine, country Data. 2021. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>
3. Pynzenyk Viktor. Nynishnij parlament ne mensh livyj, nizh був trydcjatj rokiw tomu. 2021. LB.ua. URL:

https://lb.ua/economics/2021/10/21/496664_viktor_pinzenik_ninishniy.html

4. Terry Miller, Anthony B. Kim, James M. Roberts. Index of economic freedom. The Heritage foundation. 2021. URL: <https://www.heritage.org/index/country/ukraine>
5. Elinor Ostrom. Governing the commons: The evolution of institutions for collective action. Cambridge university press. 1990.
6. Ufuk Alparslan. Turkey, Ukraine and Western Balkan countries compete for top spot in coal power air pollution in Europe. Ember. 2021. URL: <https://ember-climate.org/commentary/2021/05/25/coal-power-air-pollution/>
7. Enterprise Surveys (<http://www.enterprisesurveys.org>), The World Bank. URL: <https://www.enterprisesurveys.org/en/data/exploretopics/corruption>.
8. Lisova R. M. Industrija 4.0 ta cyfrova ghotovnistj ukrajinsjkykh promyslovykh pidpryjemstv. Ekonomichnyj visnyk. Serija: finansy, oblik, opodatkuvanja. 2021. №7. P. 86–96. DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5932.7.2021.86-96>
9. Gheneraljna prokuratura Ukrainy. 2014. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=146335&fp=6580 (data zvertannja: 06.02.2022 r.).
10. Ghlib Vyshlinsjkyj. Nedovira do sudovoji systemy posila 1 misce sered pereshkod dlja inozemnykh investycij. Centr ekonomichnoji strateghiji. 2020. URL: <https://ces.org.ua/distrust-of-the-judiciary-ranked-first-among-obstacles-to-foreign-investment/>
11. Bodrov V. G. et al. Conceptual Scheme of Digital Transformation of Business Model of Industrial Enterprises // International Journal of Recent Technology and Engineering. 2019. Vol. 8. P. 107–113. DOI: [10.35940/ijrte.C1018.1183C19](https://doi.org/10.35940/ijrte.C1018.1183C19)

12. Sushkova O., Osadchij Je. Ocinka vplyvu malogho ta serednjogho biznesu na ekonomichnyj rozvytok ta finansovu spromozhnistj terytorialjnykh ghromad riznykh rivniv v Ukraini. Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnja. 2021. № 2(26). S. 141-153. DOI: 10.25140/2411-5215-2021-2(26)-141-153
13. Larysa Lazebnyk. Dyskursy nacionaljnoji bezpeky. Ekonomichnyj visnyk dniprovsjkoji politekhniky. 2021. №2 (74). S. 85-91. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/74.085>